

Маленький дзвонар із Конотопу (скорочено)

Леонід Полтава

Стислий переказ. Авторські права на переказ належать Укрлібу

Три місяці під валами Конотопа триває облога: місто тримає оборону під проводом полковника Гуляницького, а навколо шаленіють атаки московської кінноти й гупають гармати. Уся Україна розуміє: тут вирішується її доля — воля чи неволя. Гетьман Іван Виговський тим часом стягує сили, наймає татарське військо й сербських стрільців, готуючись до великого бою проти сотисячної московської армії.

Над притихлим, але настороженим містом височить дзвіниця. На ній чергують сивий, втомлений пожежний сторож дід Яким і його юний помічник — білявий Павлик. Їхнє завдання — сторожити за містом, а в разі небезпеки бити в дзвони: тривожний передзвін скликає міщан і козаків до оборони, а також піднімає пожежні обозні вози — бочки з водою тягнуть кіньми. Щойно згасили одну пожежу від гарматного ядра: з дзвіниці видно, як гінці мчать, а люди з відрами біжать вузькими вулицями. Дід Яким відробив своє — тепер спускається вниз по харчі й воду, залишаючи Павлика самотою на вітряній висоті.

Хлопчик насилу долає страх — у темряві вежі моторошно, а дзвони такі важкі, що й одному не вдарити. Та обов'язок є обов'язком: він вдивляється в довколишні луки й ріку. Над ранком із-за валів підіймається сивий туман — важкий, густий, як молоко. І раптом у тумані виринає щось довге, мов човен, і поволі суне до міста: то вороже з'єднання, що прикривається імлою, аби підступити зненацька. Павликові немає на кого кликати: діда немає, часу — мить. Малий підходить до найбільшого дзвона, береться за била — і вдаряє. Раз, удруге, втретє... Глухий "бам" із кожним ривком міцнішає й лине над містом.

Тривожний передзвін будить Конотоп. На валах миттю стають козаки й міщани, гаківниці дають перші постріли; на коні підлітає сам Гуляницький. З туману зривається московська кіннота, але ефект раптовості втрачено — її зустрічає щільний вогонь. Лави ворога ламаються, коні розвертаються, поле вкривається ворожими трупами; москалі кидають навіть сім гармат, не встигаючи їх вивезти. Погоня зривається з валів. Дзвони ще кілька разів озиваються — і раптом стихають.

Коли дід Яким, поставивши внизу глечик молока, повертається на дзвіницю, бачить, що Павлик знепритомнів просто під найбільшим дзвоном. Перевтомлений і змокрілий від напруження хлопчик віддав останні сили, щоб ударити в била. Дід підхоплює малого, розстібає сорочку, розтирає груди шорсткою долонею, підкладає під голову свитку — дихання вирівнюється, Павлик усміхається крізь дрімоту і засинає. Яким знову береться за дзвони: сонце сходить, туман стікає в долини, битва спалахує з

новою силою. За валами гримлять гармати — ядра летять не в місто, а в густі скупчення московитів.

Стислий переказ. Авторські права на переказ належать Укрлібу

Прокидається хлопчик аж надвечір. Дід кличе до поруччя: "Дивись!" І є на що дивитися. Коло Конотопа, скільки сягає око, — козацькі жупани, вершники, з-за ріки сурмлять козацькі труби. Це — велика перемога: гетьман Виговський розгромив московську армію; поле вкрите трупами — десятки тисяч ворогів не підведуться. Оборона Конотопа, очолена Гуляницьким, витримала тиск і допомогла гетьманові завершити розгром. І в цій перемозі є крихітна, але рішальна частка маленького дзвонаря: його удар у дзвін зірвав ворогові задум.

Під дзвіницею збирається люд: козаки гукають, щоб спускалися. Дід Яким, пригорнувши Павлика (в обох — сльози радості), веде його вниз. Натовп вітає героя; козацький сотник садовить малого на сивого коня — для хлопчика це справжня відзнака. "Що хочеш у дарунок?" — питає сотник. "Шаблю", — сором'язливо мріє Павлик. Сотник, усміхнувшись, простягає іншу козацьку зброю — **золоту сурму**: "Оце тобі від мене". Дід додає глечик молока — найтепліша нагорода за нічну варту. Павлик відпиває, обіймає полковника, зіскакує додолу; люди розглядають блискучу трубу, а хлопчик, здіймаючи її над головою, каже дідові: якщо ворог іще прийде — "ви в дзвони битимете, а я в сурму заграю на сполох! Ніколи вони сюди не доберуться!"

Так у короткому, але виразному епізоді розкривається головна думка оповідання: **волю рідної землі творить кожен** — і сивий, і малий. Пильність, відвага і відповідальність маленького дзвонаря в критичну хвилину перетворилися на великий чин, який допоміг урятувати місто і наблизив історичну перемогу під Конотопом.

Стислий переказ. Авторські права на переказ належать Укрлібу